

I de seneste årtier er en bølge af akademisering skyllet ind over professionsuddannelser, og det har givet anledning til megen debat. Hvad er op og ned i hele akademiseringsdebatten? Hvor meget skal Foucault og Bourdieu fylde i pensum? Børn & Unge Forskning har talt med professor Pär Nygren om opskriften på den gode professionsuddannelse.

Af Camilla Mehlsen / Foto: istockfoto

Kan Foucault hjælpe med at lægge et drop? Dur Bourdieu til at behandle et brækket ben? Hvad siger Habermas til at tvangsjerne et barn? I de seneste årtier er en bølge af akademisering skyllet ind over professionsuddannelser som sygeplejerske- og pædagoguddannelsen. Og det har givet anledning til megen debat, ikke mindst når medierne har rapporteret om, at nyuddannede sygeplejersker ved mere om Foucault end om bandager og brækkede ben.

Nogle mener, at professionsuddannelserne har fjernet sig alt for meget

fra praksis. Andre mener, at en tungere teoretisk ballast er den eneste vej frem. Men hvad er op og ned i hele akademiseringsdebatten? Og hvor kommer akademiseringstendensen i grunden fra?

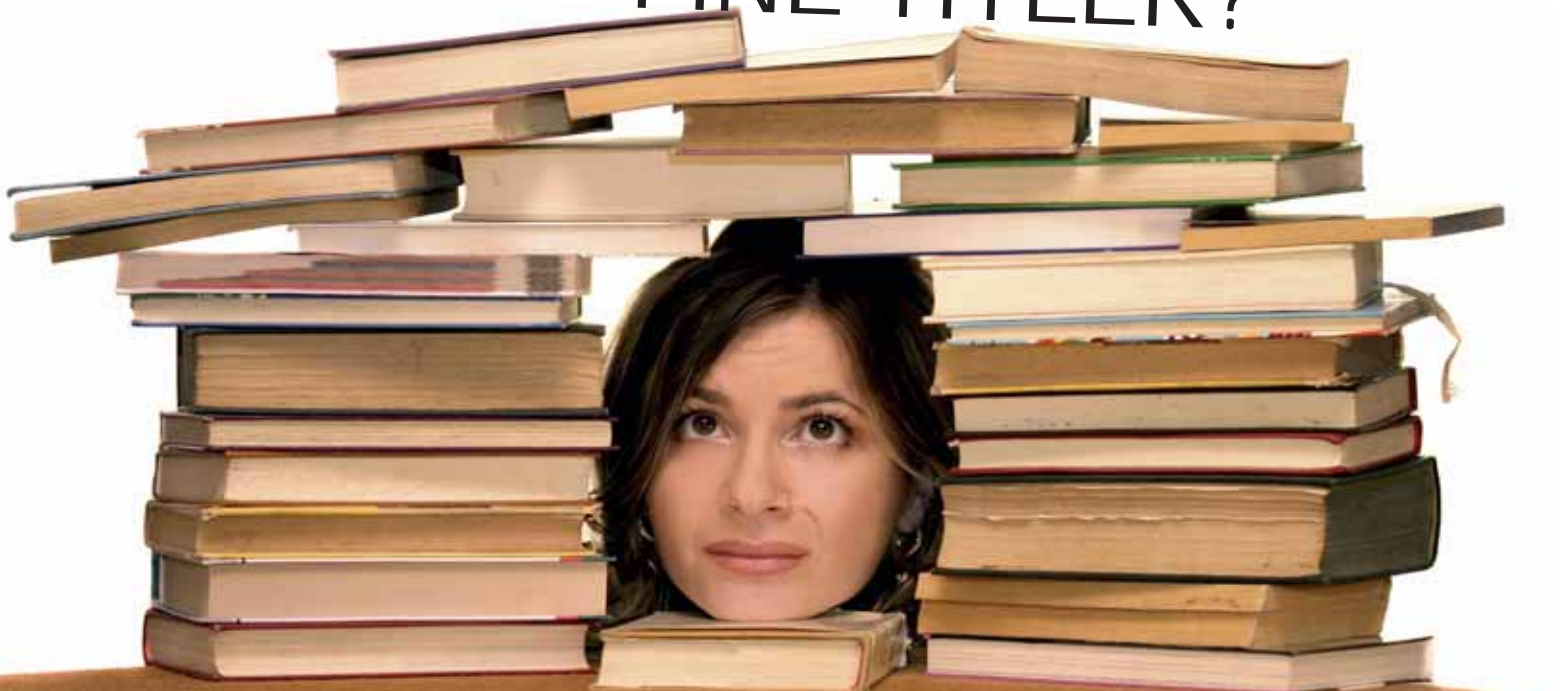
Børn & Unge Forskning har talt med professor Pär Nygren, leder af Forskningscenter for Børns og Unges Kompetenceudvikling ved Lillehammer University College i Norge. Som psykolog har han i mange år arbejdet med og drevet forskning om omsorg og behandling af børn. På grundlag af sin forskning kom han for nylig med et nyt indspil til "En ny professionsuddannelse og nye stra-

tegier for faglig opdatering af personale i praksisfeltet" i Norge.

FOUCAULT I PRAKSIS

Hans klare anbefaling til professionsuddannelserne er ikke at gøre uddannelserne mere teoretiske, men erkende, at der skal sikres et nært forhold mellem teori og brugen af teori i praksis. Professionsuddannelserne skal sikre, at det er en kompetenceudvikling, som vokser ud af at veksle mellem teori og praksis. Men det er en form for samspil, man sjældent møder på professionsuddannelserne i dag, mener Pär Nygren.

HVAD HJÆLPER DET BØRNENE MED FINE TITLER?

”Problemet er ikke at lære noget om Foucaults teorier. Problemet er, at man ikke lærer, hvordan man skal håndtere det, man lærer, på en god måde i praksis. Når man lærer om Foucault og disciplinerings-tendenser, lærer man ikke, hvordan man kan tage højde for det i sin egen praksis som sygeplejerske eller pædagog. Der vil altid være nogle særlige ideologier og værdier i behandlingen og det pædagogiske arbejde. Som socialarbejder har du visse værdier om, hvad der er godt og dårligt for et barn, når du intervenserer i familier, for eksempel når du anbringer et barn uden for hjemmet. Hvis man skal lære noget om disciplinerings-tendenser ved hjælp af Foucaults teorier, må man også lære, hvordan disse tendenser kommer til udtryk konkret i sygeplejerens, pædagogens eller socialarbejderens praksiser,” siger Pär Nygren.

Når man læser tunge teoretikere som Michel Foucault og Niklas Luhmann, er praksis næppe det første, der springer i øjnene. Hvordan kan man få gjort temmelig komplekse teorier konkrete?

”Der findes kun en løsning på det,” siger Pär Nygren. ”Og den går ud på at tilegne sig teori ved at bruge den i praksis. Hvis man lærer om Luhmann og systemteori, må man også analysere sit eget system i praksis og se, hvordan det fungerer. For en professionsudøver skal teoretisk viden være et værktøj til at forstå og håndtere sin egen praksis,” siger han.

TRE ÅR ER IKKE NOK

Når vi oplever en akademiseringstendens i professionernes udvikling, ligger der ifølge Pär Nygren flere motiver bag:

”Et motiv handler om at få højere status og bedre løn for et job, der er mere kompliceret og kræver andre kompetencer, end dem professionsuddannelsen

giver. Professionen higer efter anerkendelse, og folk higer efter højere status, og det håber de på at kunne få ved at erhverve sig en længere uddannelse. Selvfølgelig retfærdiggør man det ikke i de termer, men siger i stedet, at opgaverne kræver en længere uddannelse. Og det er også rigtigt: Vi har vist i vores forskning om professioner, som har en treårig uddannelse, og som arbejder med børn og unge, at der er et legitimt krav fra praksisfeltet om længere uddannelse, fordi opgaverne bliver mere komplicerede. En treårig uddannelse er ikke nok,” siger Pär Nygren.

”Det er så komplicerede opgaver, man skal løse, hvis man arbejder med socialt udsatte børn og unge, at man ikke har en chance for at udvikle de nødvendige professionelle handlekompetencer på tre år. Hvis vi for eksempel ser på en opgave som den professionelle udredning, der ligger til grund for beslutningen om, om et barn skal fjernes fra hjemmet eller ej, så får de studerende overhovedet ingen træning i det på de fleste norske uddannelsesinstitutioner. Det får man helt sikkert heller ikke i Danmark. Den type udredninger er en basal opgave i det sociale arbejde, men den er kompleks, og den måde, den bliver løst på, kan have dramatiske konsekvenser for familien, ikke mindst barnet,” siger Pär Nygren.

BØRNENE SKRIGER

I det norske nationale forskningsprojekt I kryssilden mellom utdanning og praksisfeltets krav (’Kryssildsprojektet’), som blev ledet af Pär Nygren, undersøgte man blandt andet de vigtigste kerneopgaver i arbejdet med børn og unge og sammenholdt det med, hvordan man vægter de samme opgaver i professionsuddannelserne. Her viste det sig, at uddannelserne kun lægger vægt på

”Du kan som socialarbejder komme langt ud på landet, hvor du er meget alene på et socialt kontor, og så skal du lave en professionel udredning, selvom du ikke aner, hvordan du gør. Det er i grunden en skandale.”

Pär Nygren, professor og leder af Forskningscenter for Børns og Unge Kompetenceudvikling ved Lillehammer University College i Norge.

halvdelen af det, som er kerneopgaver i praksisfeltet.

”Det handler i høj grad om, at uddannelsesinstitutionerne ikke har kendskab til, hvad der er de vigtigste kerneopgaver og de nødvendige kompetencer for at løse opgaverne i praksis,” siger Pär Nygren.

Han fortæller, at hvis uddannelsen ikke sikrer, at de studerende får træning i kerneopgaverne, så må de nyuddannede skaffe sig den viden på anden måde, når de skal ud at arbejde. Det kan for eksempel være på efteruddannelseskurser, eller hvis de har en god vejleder på arbejdspladsen.

”Men du kan som socialarbejder komme langt ud på landet, hvor du er meget alene på et socialt kontor, og så skal du lave en professionel udredning, selvom du ikke aner, hvordan du gør. Det er i grunden en skandale. Hvis det havde været en kerneopgave inden for eksempelvis kirurgi, som man ikke lærte om på uddannelsen, ville der lyde et ramaskrig i befolkningen. Men de her børn er åbenbart ikke så vigtige. Selvom de

skriger, er der ingen, der hører på dem. I hvert fald ikke lærerne på uddannelsesinstitutionerne.”

PÅ DEN AKADEMISKE VERDENS BETINGELSER

Selvom Pär Nygren er fortaler for at afsætte flere år til social- og sundhedsprofessionerne, er han en skarp kritiker af den måde, de fleste længere professionsuddannelser tilrettelægges på i dag.

”Problemet er, at man ofte forlænger uddannelsen på den akademiske verdens præmisser. Man går den traditionelle vej: Man tilbyder højere teoretisk uddannelse på et universitet, men man tilpasser den ikke de krav, som praksisfeltet stiller. De studerende stifter så bekendtskab med teorier inden for sociologi, antropologi, psykologi mv., og det er discipliner, som ikke i udgangspunktet er tilpasset, hvordan man løser opgaver i praksis. Man tager ikke højde for, at det er en professionsuddannelse. Uddannelsesinstitutionerne mister kontakten med praksis, for de teoretiske studier er ofte ikke konkret koblet til opgaver i praksis. I uddannelsesforløbet oprettholdes der mere eller mindre vandtætte skotter mellem teori og praksis. Det er med til at fjerne uddannelserne fra, hvilken slags viden der er relevant for at udføre kerneopgaverne i praksisfeltet,” siger Pär Nygren.

I Danmark er ’akademisering’ for længst blevet et skældsord, som politikere lægger klar afstand til. I Norge ser man heller ikke på akademisering med milde øjne.

”Akademisering har også en negativ klang hos folk, der arbejder i praksisfeltet, for de ser, at folk, der går lang tid på universitetet, ofte fjerner sig fra praksis. De oplever, at en universitetsuddannelse ikke leder til, at man løser opgaverne i praksisfeltet bedre. Men omvendt har

professionerne efter min mening et legitimt krav om længere uddannelse. Men de mangler en rigtig ’vekseluddannelse’, hvor der veksles mellem teori og praksis.”

En klar reaktion på hele debatten om akademisering er, at professionerne i praksisfeltet efterspørger mere praksis i uddannelserne.

”Men vores undersøgelser viser, at det ikke passer. Der er ikke brug for mere af en praksis løsrevet fra teori i uddannelserne. På den anden side er der mange, der efterspørger mere teori i uddannelserne, og det stemmer heller ikke med vores forskningsresultater. Vores forskningsresultater peger på et tredje standpunkt, som handler om at tilegne sig teori og træne sig i at bruge den i praksis, samtidig med at de praktiske erfaringer lægges til grund for kritisk refleksion over teorierne og deres værdi som værktøj for at håndtere opgaver i praksis. Det er det, jeg kalder en vekseldannelse,” siger han.

MYTEN OM TEORI OG PRAKSIS

Hvis uddannelsesinstitutionerne skal klare at følge med i ændringer i praksisfeltet, skal der ifølge Pär Nygren indføres forsknings- og evalueringsbaserede ’feedbacksløjfer’ som en del af uddannelsesforløbet.

”De studerende skal lære at være en slags forskere. Når de er ude i praksis,

skal de studerende generere systematisk viden om praksis ved hjælp af standardiserede dataindsamlingsinstrumenter, og deres data skal gå tilbage til og bearbejdes af de studerende og lærerne ved uddannelsesinstitutionerne. Og uddannelsesinstitutionerne må lære at integrere den viden, så uddannelsen hele tiden korrigeres, videreudvikles og opdateres år for år. Det skal være et forpligtende samarbejde mellem praksis og uddannelsesinstitutionerne – så at uddannelsesinstitutionerne hele tiden er på højde med de krav, som praksisfeltet stiller. På denne måde kan uddannelsesinstitutionerne gennem deres forskning også bidrage til udviklingsarbejdet i praksisfeltet,” siger Pär Nygren.

Første skridt på ”den tredje vej” er at gøre op med myten om, at der findes to forskellige grupper mennesker: teoretikere og praktikere. Denne opspaltning er en stor fejl, mener Pär Nygren.

”Alle mennesker er teoretikere. Man ville bogstaveligt talt dø, hvis man ikke brugte teori døgnet rundt. Ser vi på teorien om tyngdekraften, bruger vi den hele tiden, men vi tænker ikke på, at det er en teori. Vi tror, at teori er noget, man tilegner sig via bøger, og det er forkert. Hvis du er snedker, er du også teoretiker, selvom du ikke har lært dig teorierne gennem bøger. Alle mennesker er teoretikere døgnet rundt. Nogle gange bruger vi også fejlagtige teorier, for eksempel at

PÄR NYGREN

Psykolog og professor, leder af Forskningscenter for Børns og Unges Kompetenceudvikling ved Lillehammer University College i Norge.

Som psykolog har han i mange år arbejdet med og drevet forskning om omsorg og behandling af børn. Han står bag et nyt indspil til ”En ny professionsuddannelse og nye strategier for faglig opdatering af personale i praksisfeltet” i Norge.

rødhårede mennesker er mere hidsige, men det er en teori, som man bruger i hverdagslivet, uden at man tænker over det,” siger Pär Nygren.

DEN TREDJE VEJ

‘Den tredje vej’ for professionsuddannelserne, som Pär Nygren beskriver, tager tid at bevæge sig ud på.

“Fem år er minimum. Tre år dækker en generel uddannelse og så to år yderligere til specialisering – men hele tiden som en vekseluddannelse,” siger han.

Pär Nygren er ikke i tvivl om, at vi kommer til at se en længere uddannelse for professioner inden for pædagog-, sygepleje- og socialrådgiverfaget.

“Jeg tror helt sikkert, at professionsuddannelserne kommer til at vare fem år. Men jeg er bange for, at det ikke kommer til at blive en professionsmaster. Det kommer til at blive en akademiseret master, og så er man ikke kommet videre. Jeg er ikke sikker på, at man da bliver mere kvalificeret. Faktisk tror jeg, at man bliver mindre kvalificeret til at løse opgaverne ved at studere fem år, hvis ikke man går ‘den tredje vej’, men blot pøser på med mere teori og mere praksis som isolerede enheder.”

Pär Nygren ser imidlertid også nogle positive tendenser, både i Norge og i Danmark. I Norge er den nuværende regering i gang med at udarbejde en ny uddannelsespolitik for den professionsuddannelse, som svarer til den danske socialpædagogiske uddannelse, i Norge kaldet ‘barnevernpædagoguddannelsen’. Dette sker på grundlag af en ekspertudredning for den norske regering i 2009: Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning. Denne udredning tager i høj grad udgangspunkt i resultaterne fra Pär Nygrens ‘Kryssildsprojekt’ og

udformer sine forslag tæt op ad hans forslag om ‘den tredje vej’ for professionsuddannelser. Her går man også ind for en femårig professionsuddannelse.

“I Danmark arbejder socialpædagogerne med at få en socialpædagogisk grunduddannelse ud fra de principper, jeg her skitserer. Men da jeg i vores samarbejde med dem nævnte, at minimumsrammen for deres professionelle socialpædagogiske uddannelse må være fem år, var de ved at falde ned af stolen. Jeg tror, at de nu indstiller sig på en fireårig uddannelse. Men det er efter min mening alt for snævre rammer for, at man skal kunne udforme den uddannelse, som kræves for de komplicerede opgaver i dette felt.”

Hvordan fortsætter akademiserings-tendensen? Hvem vinder slaget?

“Som nævnt findes det altså positive tendenser både i Norge og Danmark. Men hvis kræfterne bag akademiseringen fortsat presser på, og hvis ikke uddannelsesinstitutionerne forandrer sig, men fortsætter på den traditionelle måde, er jeg vældig pessimistisk. Løsningen ligger i, at man lægger en helt anden forståelse af professionsuddannelse som systematisk kompetenceudvikling til grund for en professionsuddannelse – og ikke bare pøser på med teori og/eller med mere praksis. Det er det afgørende.”

Pär Nygren fortæller, at ‘den tredje vej’ kan opleves som truende for mange etablerede lærere. Hvis en underviser for eksempel har lært sig alt om Foucault og Bourdieu og pludselig skal til at undervise i, hvordan der foregår disciplinering på en sygehusafdeling og designe træningsforløb, hvor de studerende lærer at bruge teorien i deres relevante praksis, så vil underviseren sikkert modarbejde udviklingen, for han eller hun besidder måske ikke den faglige eller pædagogi-

LÆS MERE

Pär Nygren & Halvor Fauske:
Ideologier og handlekompetencer.
Individ, profession og samfund.
Dansk Psykologisk forlag, 2010.

NOU 2009:
8 Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning, 2009.

Halvor Fauske, Sigrun Nilsen, & Pär Nygren:
Læring i fællesskab. En pædagogisk model for professionsuddannelser.
Dansk Psykologisk forlag 2008.

Halvor Fauske, Pär Nygren m.fl.:
Utakter. Om helse- og sosialfaglig kompetanse i utdanning og praksis.
Gyldendal Akademisk, 2006.

Pär Nygren:
Handlingskompetanse. Om professionelle personer.
Gyldendal Akademisk, 2004.

Pär Nygren:
Verdier og ideologier i profesjonelle handlingskompetanser, i: Monica Carlsson, Venka Simovska og Bjarne Bruun Jensen (red.). Sundhetspædagogik og sundhedsfremme – teori, forskning og praksis.
Aarhus Universitetsforlag, 2009.

ske kompetence, som den nye undervisning kræver.

“Den store hovedfjende for udviklingen er uddannelsesinstitutionerne, som er konservative, og hvor lærerne vil forsvare deres traditionelle pædagogiske praksis og position,” siger Pär Nygren.

“En anden modkraft er fagforeninger, som siger, at de vil have højere uddannelse, højere status og højere løn, og ud fra dette måske er mere parat til at ‘købe’ en uddannelse, som bygger på et traditionelt grundlag. De, som taber, er børnene, som får endnu dårligere hjælp. Hvad hjælper det børnene med fine titler og længere uddannelse? Hvis uddannelsesinstitutionerne ikke gør det rigtigt, bliver børnene sorteper.”